

Maica Domnului în Acatistul *Bucuria tuturor celor necăjiți*

Protos. Paisie TEODORESCU

Introducere

În imnologia liturgică ortodoxă, imnul-acatist ocupă un loc distinct prin structură și prin destinația sa. El este prin excelență un imn de laudă și are o structură specifică, fiind alcătuit din 13 condace și 12 icoase în succesiune alternativă. Fiecare icos înglobează câte 13 stihuri, deschizându-se fiecare cu aceeași expresie laudativă. Toate icoasele se închid cu același refren, care constituie un leitmotiv caracteristic acestui acatist.

Înainte de a se desprinde ca slujbă de sine stătătoare, locul primului acatist a fost în corpul canonului, după peasna a VI-a, unde se găsește un condac și un icos. Astfel, acatistul este o dezvoltare, o înflorire prin amplificare, o excrescență cultică a condacului și a icosului întâlnit de regulă în mijlocul canoanelor.

Denumirea imnului este grecească ($\alpha + \kappa\alpha\theta\acute{\iota}\zeta\omega$), sugerând indicația că în timpul citirii lui nu se stă jos.

Întâiul acatist apare în secolul al VI-lea, la Constantinopol, ca lucrare a Sfântului Roman Melodul, închinat Bunei Vestiri a Maicii Domnului.

Din mulțimea imnelor acatist, *Ceaslovul mic* a preluat doar trei: *Acatistul Domnului Iisus Hristos*, cel al *Bunei Vestiri* și cel al *Sfântului Nicolae din Mira Lichiei*. Edițiile românești ale *Ceaslovului mare* au mai încorporat încă zece imne de acest fel: *Acatistul Sfintei Cruci*, cel al *Adormirii Maicii Domnului*, al *Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil*, al *Sfinților Apostoli Petru și Pavel*, al *Sfântului Ioan Botezătorul*, al *Sfântului Gheorghe*, al *Sfântului Ioan cel Nou*, al *Sfintei Varvara*, al *Sfintei Parascheva* și al *Sfintei Filofteia*. Un total de 13 imne-acatist preluate de vechile cărți de cult. Celelalte circulă fie sub formă de broșuri, fie grupate diferit ca număr de întindere, în cărți aparte, în acatistiere.

Numărul acatistelor în circulație este necunoscut și variază în Bisericile Ortodoxe naționale din pricina dezvoltării unor forme locale de pietate. La ruși, în special, s-au compus în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea o seamă de acatiste noi, în cinstea unor icoane făcătoare de minuni și a unor sfinți naționali. O parte din acestea au pătruns și la români ¹.

Acatistul *Maica Domnului – bucuria tuturor celor necăjiți*, al cărui autor este anonim, a pătruns la noi sub influență rusească și este un acatist alcătuit în cinstea

¹Pr. D. Buzatu, *Imnele acatist întâlnite la români*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 11-12, 1967, p. 893.

unei icoane făcătoare de minuni, numită chiar *Maica Domnului – bucuria tuturor celor necăjiți*. Acest lucru se poate observa și din cuprinsul acatistului în care aproape toate condacele și icoasele fac referire la această icoană:

Văd izvoare de minuni revărsându-se de la sfânta ta icoană, Născătoare de Dumnezeu, asupra celor care în genunchi stau și cu credință se roagă ție... (Condacul al 2-lea);

Strălucind darul cu raze luminoase de la sfântă icoana ta, Maica lui Dumnezeu, noi cu credință plecăm genunchii înaintea ei și cu lacrimi ne rugăm ție... (Icosul al 6-lea);

Vrând să arăți izvoare de minuni de la sfântă icoana ta, bucuria tuturor celor necăjiți, ai poruncit, Stăpână, bolnavei Eftimia să săvârșească înaintea sfintei tale icoane cântări de rugăciune; și primind vindecare să vestească tuturor milele tale, pe care le-ai dăruit prin sfânta ta icoană, pentru ca să nu fie tăinuit izvorul vindecărilor ce le dai în dar tuturor celor ce au nevoie de ele (Condacul al 7-lea);

Scăldătoarea Siloamului vindeca bolile, însă mai presus s-a arătat, Preasfântă Stăpână, biserica ta, în care ne închinăm icoanei tale celei făcătoare de minuni (Icosul al 7-lea);

Nemernici și străini de credința creștinească sunt acei care nu se închină chipului tău, celui întru tot sfânt, căci tu, Stăpână, ca o Maică a Unuia din Sfânta Treime, ai trimis darul facerii de minuni asupra sfintei tale icoane. Pentru aceasta, pe cei care sunt chinuți de duhurile cele necurate și se închină cu credință sfintei tale icoane, îi vindeci și sănătoși îi faci pe ei (Condacul al 8-lea);

Către tine dar alergăm, Maica lui Dumnezeu, și înaintea precinstitei tale icoane căzând, ne rugăm... (Icosul al 8-lea);

Făclie primitoare de lumină, din carbunele darului lui Dumnezeu aprinsă, s-a arătat nouă precinstită icoana ta, Stăpână, spre sfințirea și mângâierea noastră (Icosul al 11-lea);

Zălog din darurile tale voind să dai neamului creștinesc icoana ta cea făcătoare de minuni, ai dăruit-o nouă, Maica lui Dumnezeu... (Condacul al 12-lea);

Auzi-ne și acum în ziua necazului nostru pe noi cei ce cădem înaintea icoanei tale și cu lacrimi ne rugăm ție (Rugăciunea de la sfârșitul Acatistului).

În limba română, printre primele culegeri care cuprind și acest acatist se numără *Acatistierul de la Neamtu*, care în ediția din 1909 îl cuprinde cu scriere slavonă, iar în ediția din 1936, cu două molitve finale, apare cu caractere românești.

Aspecte dogmatico-liturgice în Acatistul

Maica Domnului – bucuria tuturor celor necăjiți

Imnologia ortodoxă privitoare la Maica Domnului este de o bogăție copleșitoare. Această bogăție o arată și o laudă pe Fecioara Maria întotdeauna în legătură cu Hristos, o preamăresc în primul rând ca „Născătoare de Dumnezeu”, ca „Theotokos”. Strict vorbind, o „mariologie ortodoxă” nu există, ci ea este totdeauna o „theotokologie”, un aspect special al hristologiei.

„Biserica Ortodoxă găsește satisfăcătoare formula hristologică a Conciliului din Efes (431) care proclamă pe Maria Maica lui Dumnezeu (Theotokos) și nu a mai simțit ulterior nevoia să elaboreze dogme în această privință. În general vorbind, mariologia nu este un capitol aparte al dogmaticii ortodoxe, ci o parte integrantă atât a hristologiei, cât și a eclesiologiei care, la rândul lor, sunt influențate de pnevmatologie, adică de învățătura despre Duhul Sfânt. Acest fapt este perceptibil în întreaga viață liturgică și sacramentală a Bisericii Ortodoxe, în iconologia și iconografia ei, unde taina Mariei este întotdeauna văzută în legătură cu taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu lucrată de Duhul Sfânt”².

În cele ce urmează, prin gruparea icoaselor și condacelor Acatistului *Maica Domnului – bucuria tuturor celor necăjiți* pe teme, care sunt de fapt titluri sau apelative scripturistice date Sfintei Fecioare Maria, voi încerca să evidențiez câteva aspecte dogmatico-liturgice privitoare la Maica Domnului.

Este cunoscută poziția Ortodoxiei față de semnificația spirituală ontologică a numelor divine și față de numele sau titlurile date Maicii Domnului.

Toate aceste nume au un fundament scripturistic, în sensul că atât în Vechiul Testament cât și în Noul Testament numele divine reprezintă un anumit mod de lucrare. Biserica Ortodoxă a adoptat patru categorii de titluri pentru Maica Domnului: a) *Titluri partenologice*; b) *Titluri de Theotokos*; c) *Titluri de sfințenie* și d) *Titluri de autoritate sau putere*. Ele sunt o sinteză dogmatică și de lucrare sfințitoare în lumea creștină³.

a) *Titluri partenologice*

Numele de *Parthenos, Fecioară*, are o prioritate scripturistică revelațională, pentru că Maica Domnului este cunoscută în Vechiul Testament cu acest titlu. El reprezintă calități naturale și spirituale, care au învrednicit-o să fie „Maica Dumnezeului nostru”.

Biserica o cântă și o mărturisește cu multă dragoste și evlavie, numind-o pe Maica Domnului: „izvorul curăției”, „nepătată, neîntinată, nesticată, Curată Fecioară a lui Dumnezeu Mireasă”.

În Acatistul *Bucuria tuturor celor necăjiți*, Maica Domnului este numită: „Născătoare de Dumnezeu Fecioară”, „Maică și Fecioară”, „stâlpul fecioriei”, „vas ales al curăției și al întregii feciorii”, „rugul cel ners”.

Născătoarea de Dumnezeu este Fecioară înainte, în timpul și după naștere. Hristos nu S-a născut „nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu” (Ioan 1, 13). „Rugul”, care este simbol al faptului că „focul dumnezeirii” n-a „ars-o” pe Maria, este un simbol și al faptului că Maria a născut fiind Fecioară și a rămas Fecioară.

Mai mult, Fecioara Maria este arătată și ca povățuitoare, ajutătoare și răsplătitoare a celor ce își trăiesc viața în feciorie:

² I.P.S. Prof. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Marie inaugure l'humanité nouvelle*, în „Actualité religieuse dans le monde”, Paris, 4046/15 juin 1987.

³ Pr. Prof. N.C. Buzescu, *Theotokos și hristologie în canoanele, dogmaticile și troparele Octoihului mare*, în „Ortodoxia”, anul XXIX, nr. 1, 1977, p. 29.

Bucură-te, povățuitoarea întregii feciorii;
Bucură-te, sprijinitoarea curăției;
Bucură-te, ceea ce ne izbăvești de văpaia patimilor;
Bucură-te, ceea ce gonești negura ispitelor;
Bucură-te, cumuna cea mărită a celor care cu nevoință se luptă împotriva
poftelor;
Bucură-te, ceea ce dai veșnică bucurie celor ce se ostenesc în viața
călugărească.

b) Titluri de Theotokos

Hristos își are trupul Său, umanitatea Lui, din Fecioara Maria. Acest lucru îl cântă imnele liturgice, atunci când în ele se spune că Hristos se trage din ea ca mlădița din tulpină (cf. Isaia 11, 1) sau ca „rodul vietii din vița-de-vie”⁴. Sunt interpretate ca prefigurări ale Născătoarei de Dumnezeu tipuri sau numiri vechi-testamentare, care se referă la sfințenie: „vasul cu mană”, „vasul vrednic al Stăpânului”, „norul luminos”, „tronul lui Dumnezeu”, „chivotul Legii” și „locas însufletit al lui Dumnezeu”.

Theotokologia ortodoxă nu este marcată numai de laude, care tind să o scoată pe Maica Domnului din rândurile umanității, ci și de faptul că prin ea se stabilește clar umanitatea lui Hristos.

Și în Acatistul *Bucuria tuturor celor necăjiți* Maica Domnului este prezentată ca fiind Născătoare de Dumnezeu și având astfel puterea de a duce rugăciunile credincioșilor către Fiul său:

Bucură-te, ceea ce ai născut pe Izbăvitorul, Care în dar curăță fărădelegile
noastre;
Bucură-te, ceea ce ai născut lumii bucurie, pe Hristos Mântuitorul nostru;
Bucură-te, Mielușeava, care ai născut pe Mielul cel ce a ridicat păcatele lumii;
Bucură-te, fericit pântece, care ai născut pe Fiul lui Dumnezeu.

Unele icoase sunt de o frumusețe poetică remarcabilă, având un conținut teologic profund:

Bucură-te, ceea ce ai împreunat pe Dumnezeu cu oamenii;
Bucură-te, pom cu luminoasă roadă, din care se hrănesc credincioșii.

c) Titluri de sfințenie

Fiind Născătoarea Fiului lui Dumnezeu, Sfânta Fecioară Maria are în cer un loc mai de cinste decât oricare dintre îngeri sau sfinți, aflându-se mai aproape decât toți aceștia de tronul Prea Sfintei Treimi.

Întrucât Maica Domnului este cea dintâi dintre sfinți, ei i se acordă „*preacinstire*”, „*supravenerare*” (*hyperdulia*), adică o cinstire deosebită care izvorăște

⁴ Și acum... al Născătoarei de Dumnezeu, la Ceasul al 3-lea, în *Ceaslov*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 95.

din prerogativele ei de Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioară, această preacinstire fiind sporită de curățenia trupească și sufletească a Maicii Domnului și de rolul ei de *mijlocitoare* pe lângă Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu⁵.

Toate acestea îndreptătesc pe deplin Biserica Ortodoxă de a o numi pe Sfânta Fecioară Maria drept „*Preasfântă*” și „*Preacurată*”.

În Acatistul *Bucuria tuturor celor necăjiți* numirea de „*Preasfântă*” sau „*Preacurată*” se întâlnește mai rar, comparativ cu alte numiri ale Maicii Domnului. Aceasta deoarece în acatist tema predominantă este cea care scoate în evidență caracterul de *mijlocitoare* a Maicii Domnului. Cu toate acestea întâlnim și acest titlu, în câteva rânduri enunțat foarte clar sau uneori înțelegându-se din context:

Preasfântă Stăpână de Dumnezeu Născătoare, ceea ce ești mai presus decât Heruvimii și mai cinstită decât Serafimii, Fecioară de Dumnezeu aleasă, bucuria tuturor celor necăjiți (rugăciunea de la sfârșitul Acatistului);

Preasfântă Fecioară și Maică (Icosul al 4-lea);

Bucură-te, Împărăteasa cerului și a pământului, care ne deschizi nouă ușile raiului;

Bucură-te, cea preafericită, care de prooroci ai fost vestită.

d) Titluri de autoritate sau putere

Numele Sfintei Fecioare Maria înseamnă Doamnă, Stăpână și conține ideea de putere, de autoritate, iar titlul acesta este folosit în imnologie în înțelesul de putere a iubirii totale a oamenilor, de ocrotitoare și apărătoare a celor slabi, de simbol al rezolvării tuturor cazurilor de deznădejde. Titlul reprezintă nu o stăpânie prin înrobire, ci o stăpânie prin bunătate, de unde o serie de alte titluri echivalente cu ideea de bunătate, de Doamnă și Stăpână preabună, milostivă, îndurată, preamilostivă, mijlocitoare.

Calitatea Mariei de Maică a lui Dumnezeu – nu virtuțile sau neprihănirea ei – întemeiază puterea deosebită a mijlocirii ei. Biserica Ortodoxă învață că Maica Domnului se roagă pentru toți fiii Bisericii, că rugăciunile Maicii au o putere deosebită pe lângă Fiul ei, tocmai pentru că Mama Lui e mai aproape de El decât îngerii: „*mai cinstită decât Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât Serafimii*”, iar ca Mamă are o îndrăzneală (παρρησία) deosebită la El, așa cum exprimă aceasta mai multe cântări liturgice: „... *ca pe un Prunc, Preacurată, în brațele tale purtându-L, și îndrăzneală de Maică către Dânsul dobândind, nu înceta a-L ruga pentru cei ce te cinstesc...*” (Stihoavna Vecerniei, glasul 2).

În Acatistul *Bucuria tuturor celor necăjiți*, calitatea de mijlocitoare a Maicii Domnului este cel mai mult evidențiată:

Bucură-te, mijlocitoarea bucuriei celei veșnice;

Bucură-te, ceea ce mânia lui Dumnezeu, cu rugăciunile tale, degrab o potolești;

⁵ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, ediția a II-a, Editura Omniscop, Craiova, 1993, p. 166.

Bucură-te, ceea ce izbăvești lumea din neazuri cu mijlocirile tale;
Bucură-te, ceea ce ai împreunat pe Dumnezeu cu oamenii;
Bucură-te, ceea ce ai adus Domnului pe cei credincioși;
Bucură-te, rugătoarea pentru mântuirea celor păcătoși;
Bucură-te, sculara celor căzuți în păcate;
Bucură-te, ceea ce duci rugăciunile credincioșilor Fiului tău și Dumnezeului nostru;
Bucură-te, ceea ce stai înaintea scaunului Dumnezeirii și te rogi pentru noi;
Bucură-te, mijlocitoare între Dumnezeu și om, care ne izbăvești pe noi din nevoi;
Bucură-te, apărătoarea neamului creștinesc, de la Dumnezeu dăruită nouă;
Bucură-te, Împărăteasa cerului și a pământului, care ne deschizi nouă ușile raiului;
Bucură-te, cea preamiloasă, care ne miluiești pe noi.

Maica Domnului mai este numită „*chemarea lui Adam celui căzut*” și „*izbăvirea lacrimilor Evei*” (Icosul 1).

Teza *Noii Eve* a constituit cea dintâi afirmație cu caracter teologic referitoare la Născătoarea de Dumnezeu în Biserică. Ea o arată pe Sfânta Fecioară ajutătoare în procesul mântuirii adusă de Fiul ei și a fost lansată de Sfântul Iustin Martirul și Filosoful (†163), care, vorbind despre dumnezeirea lui Iisus Hristos și despre opera Sa răscumpărătoare, înfățișează și aportul Maicii Domnului în această lucrare izbăvitoare.

În *Dialogul cu iudeul Trifon*, Sf. Iustin Martirul și Filosoful spune: „El (Mântuitorul, n.n.) S-a făcut prin Fecioara, pentru ca prin aceeași cale prin care a luat început neascultarea provocată de șarpe, prin aceeași cale să ia și sfârșit. Căci Eva, fiind fecioară și nestrucată, concepând cuvântul cel insuflat de șarpe, a născut neascultare și moarte, iar Fecioara Maria, concepând prin credință și bucurie, atunci când Gavriil i-a binevestit, a născut. Căci prin aceasta S-a născut Acela cu privire la care am spus că s-au zis atâtea în Scripturi, prin Care Dumnezeu pe șarpe și, de asemeni, pe îngerii și pe oamenii care se aseamănă cu șarpele îi nimicește, iar celor ce se pocăiesc de cele rele și cred în El lucrează eliberare de moarte”⁶.

În gândirea Sf. Iustin Martirul și Filosoful, între Eva și Maria există o analogie: cea dintâi, nesupusă, se face început al morții și al păcatului, pe când cea de-a doua devine început al mântuirii prin ascultare și credință.

Sfântul Irineu de Lyon (†202) va relua mai amplu doctrina Sf. Iustin, conferindu-i un statut teologic. După ce, mai întâi, stabilește o paralelă între Adam și Noul Adam (Iisus Hristos), mai face o paralelă între Eva și Fecioara Maria – Eva cea Nouă. Iisus preia rolul lui Adam, Crucea ia rolul pomului cunoștinței, iar Prea Sfânta Fecioară, pe cel al Evei. Este vorba de o recapitulare în Hristos, o reînnoire de la rădăcină: „Prin urmare, Maria este Fecioara ascultătoare. (...) Eva,

⁶ Sf. Iustin Martirul și Filosoful, *Dialogul cu iudeul Trifon*, în „Apologeti de limbă greacă”, trad. de Pr. Prof. Olimp Căciulă, Colecția Părinți și Scriitori Bisericești (P.S.B.), ediția a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 137.

încă fecioară, a devenit nesupusă. Ea a fost pentru ea și pentru tot neamul omenesc, începutul morții. Fecioara Maria, ascultătoare, a devenit, pentru ea și pentru tot neamul omenesc, începutul mântuirii. (...) De la Maria la Eva se reia circuitul pentru că nu există alt mod de a dezlega ceea ce a fost legat decât prin reluarea în sens invers a împletiturilor legăturii. (...) Iată de ce Luca, începându-și genealogia cu Iisus Hristos (Luca 3, 23-28), a ajuns până la Adam, arătând că adevăratul proces de muștrare este nu de la străbuni la El, ci de la El la străbuni, conform renașterii în Evanghelia vieții. Și astfel, nesupunerea Evei a fost dezlegată prin ascultarea Mariei, pentru că ceea ce fecioara Eva a legat prin lipsă de credință, Maria a dezlegat prin credință⁷.

Imnologia liturgică a fost influențată de acest paralelism, sugerat de tema Noului Adam, existent în Sfânta Scriptură: „Strămoașei Eva tu te-ai făcut îndreptare, născând lumii pe Începătorul vieții, Născătoare de Dumnezeu!”⁸.

În Canonul Sfințelor Paști, Sf. Andrei Criteanul mărturisește: „Blestemul cel de demult l-ai dezlegat Curată, în pântecul tău odrăslind nouă binecuvântarea și Prunc născând; că Acesta este Dumnezeu, măcar deși poartă trup”⁹.

„Pod” și „Scară cerească” este numită Maica Domnului arătând prin aceasta rolul ei în mântuirea neamului omenesc:

*Bucură-te, pod, care cu adevărat ne treci pe noi de la moarte la viață;
Bucură-te, scară cerească, pe care s-a pogorât la noi Domnul.*

Prin faptul că L-a născut pe Dumnezeu, Maica Domnului este puntea între cer și pământ, este împlinirea și desăvârșirea imaginii vechi-testamentare a scării lui Iacob (Facerea 28). Pe ea coboară din cer nu numai îngeri, ci Dumnezeu Însuși. Atributul scării se raportează și el la Întrupare și poate fi interpretat în sens moral¹⁰.

*Bucură-te, corabia celor ce vor să se mântuiască;
Bucură-te, ceea ce ai mântuit lumea din potopul păcatului;
Bucură-te, limanul celor ce înoată pe marea vieții acesteia.*

Aici se poate vedea cum trăsăturile theotokologice se împlinesc cu cele eclesiologice. Imaginea corabiei indică explicit o trăsătură eclesiologică.

Maica Domnului mai este numită „Maica neamului creștinesc” subliniind imaginea Născătoarei de Dumnezeu ca icoană a Bisericii:

*Văzându-te pe tine Fiul tău și Dumnezeul nostru stând lângă Cruce cu
ucenicul Lui cel iubit și cu inima sfâșiată de durere și suferind asemenea Lui, a*

⁷ *Adversus Haereses* III, 92, P.G. 7, 958-960, apud Alexis Kniazev, *Maica Domnului în Biserica Ortodoxă*, trad. de Lucreția Maria Vasilescu, Editura Humanitas, București, 1998.

⁸ *A Născătoarei de Dumnezeu*, Cântarea a treia la Utrenie în Duminica Tuturor Sfinților, în *Penticostar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999.

⁹ *A Născătoarei de Dumnezeu*, Cântarea întâi la Utrenie în Duminica Tuturor Sfinților, în *Penticostar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999.

¹⁰ Karl Christian Felmy, *Dogmatica experienței eclesiale*, Editura Deisis, Sibiu, 1999, p. 144.

zis: „Femeie, iată fiul tău” și ucenicului: „Iată mama ta”, făcându-ți ție fii pe toți cei ce cred în El. Noi ca niște părtași ai necazurilor și ai Patimilor Fiului tău, spre tine, mijlocitoare Maică, toată nădejdea având-o, cu credință strigăm ție: *Bucură-te, Maica neamului creștinesc. Bucură-te, ceea ce ai împreunat pe Dumnezeu cu oamenii* (Icosul al 5-lea).

„În Biserica Ortodoxă, Fecioara Maria este imaginea Bisericii, în sensul că nașterea feciorelnică a lui Iisus inaugurează filiația spirituală realizată prin puterea Duhului Sfânt, adică noua naștere a celor care „nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut” (Ioan 1,13).

Depășirea unei înrudiri limitate la legăturile de sânge în favoarea unei înrudiri de ordin spiritual fondată în Duhul lui Dumnezeu – căci aceasta este, în fond, comunitatea Bisericii – este o învățătură a Mântuitorului Însuși care spune: „Oricine va face voia Tatălui Meu Celui din ceruri, acela îmi este frate și soră și mamă” (Matei 12, 50).

„În familia lui Dumnezeu (Efeseni 2, 19), El este Întâiul Născut dintre frați. Această înrudire este deschisă tuturor ființelor umane care pot renaște prin Cuvântul lui Dumnezeu și prin Duhul Său (Ioan 3, 3-4; I Petru 1, 23). Iată în ce sens taina Mariei, Fecioară și Maică a lui Dumnezeu, devine imagine sau arhetip al tainei Bisericii – mamă spirituală pentru mulți copii din această lume pe care o descrie capitolul 12 al Apocalipsei”¹¹.

Ca icoană a Bisericii, Maica Domnului este cea care dăruiește bucurie, ea fiind „izvor de bucurie”:

Bucură-te, bucuria cea fără de veste a păcătoșilor; potolirea a toată înfrustarea; potolirea întristărilor noastre; neîncetata bucurie a credincioșilor; ca ești nădejde de bucurie pentru toți creștinii; bucuria și împăcarea lumii; bucuria îngerilor; bucuria tuturor celor necăjiți.

„Maica Domnului este izvorul și icoana bucuriei și veseliei Bisericii. Ei i-a zis îngerul: «Bucură-te, cea plină de har!», pentru că cine este plin de har este plin de bucurie, bucuria adevărată fiind simțirea prezenței iubirii lui Dumnezeu în viața omului.

Bucuria este roadă a Sfântului Duh în omul credincios (Galateni 5, 22). De aceea, Sf. Apostol Pavel îndeamnă pe creștini: «Bucurați-vă pururea întru Domnul! și iarăși zic: Bucurați-vă» (Filipeni 4, 4)”¹².

Glasul cel plin de bucurie pe care îl aduce Arhanghelul Gavriil din ceruri, adică acel: „Bucură-te, cea plină de har”, descoperă o bucurie care nu poate fi rostită nici de limba oamenilor, nici de cea a îngerilor. Acest verset l-a alcătuit melodul după cuvintele Sf. Apostol Petru care zice: „Întru El (Iisus Hristos), deși nu-L vedeți, voi credeți și vă bucurați cu bucurie negrăită și preaslăvită” (I Petru 1, 8).

¹¹ I.P.S. Prof. Dr. Daniel Ciobotea, *art. cit.*

¹² I.P.S. Prof. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, „*Bucură-te bucuria tuturor*”, Cuvânt la aducerea la Iași a Brâului Maicii Domnului (12-15 octombrie 2001), în „Candela Moldovei”, an X, nr. 10-11, octombrie-noiembrie 2001.

A numit-o „bucurie negrăită” din pricina universalității și veșniciei ei. Căci de n-ar fi fost astfel n-ar fi putut schimba acea durere a întregii lumi, pe care Dumnezeu a dat-o odinioară strămoașei Eva: „Voi înmulți mereu necazurile tale, mai ales în vremea sarcinii tale; în dureri vei naște copii” (Facere 3, 16), pedeapsă pe care, prin Eva, a dat-o întregului neam omenesc.

Bucuria de negrăit este bucuria pe care au trăit-o Adam și Eva în Rai, înainte de a călca porunca. Din momentul în care protopărinții noștri au păcătuit, acea bucurie de negrăit nu s-a mai întors în lume. Cu dorul după „bucuria negrăită”, lumea a devenit, după alungarea din Rai, „o vale a plângerii”, cum o numește psalmistul David (Ps. 83, 7)¹³.

„*Bucură-te, izbăvirea lacrimilor Evei*” (Icosul 1), spune melodul, și prin aceasta arată că bucuria care s-a dat Născătoarei de Dumnezeu este nemăsurată, neconținută și universală, adică privește pe toți oamenii: „*Bucură-te, ceea ce ai născut lumii bucurie, pe Hristos Mântuitorul nostru*” (Icosul al 4-lea). Într-o cântare liturgică, Fecioara Maria este numită bucuria întregului univers: „*De tine se bucură, ceea ce ești plină de dar, toată făptura... din care Dumnezeu S-a întrupat și Prunc S-a făcut...*” (Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, Axion). Această expresie arată faptul că ceea ce s-a realizat în Maica Domnului prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu privește întreaga creație. Ea arată că „Întruparea lui Dumnezeu nu se realizează doar pentru ca Fiul Său să poată avea un trup și să fie mai apoi răstignit, ci această Întrupare vizează eliberarea de blestemul Evei (Facerea 3, 16), restaurarea naturii umane și a cosmosului, eliberarea ființei create de necesitățile legilor biologice și ale morții (Romani 8, 22), ca și readucerea vieții umane la vocația sa originală, aceea de a fi existență în Dumnezeu și cu Dumnezeu, și nu autosuficiență și autocrație”¹⁴.

Maica Domnului este lăudată și ca „nădejde și apărare în ziua judecării”:

Bucură-te, nădejdea noastră în viața aceasta și după moartea noastră;

Bucură-te, ceea ce rânduiești sfârșit dulce și cu pace din viața aceasta tuturor celor ce nădăjduiesc spre tine;

Bucură-te, ceea ce ești nădejdea și apărarea noastră în ziua judecării;

Bucură-te, îmblânzirea Dreptului Judecător;

Bucură-te, ceea ce ne izbăvești din gheena cea veșnică;

Bucură-te, nădejdea de mântuire a tuturor;

Bucură-te, adăpostire și bună apărare a tuturor păcătoșilor care se căiesc de păcatele lor;

Bucură-te, pod care duci la ceruri;

Bucură-te, cheia Împărăției lui Hristos;

Bucură-te, ușa raiului.

Sfânta Fecioară mijlocește ca Împărăteasă a cerurilor fiind mai mare decât Heruvimii și Serafimii: „*Stătut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta*”. În icoana *Deisis*,

¹³ Monahul Teoclit Dionisiatul, *Maica Domnului în teologia și iconografia Sfinților Părinți*, traducere de Cristina Rogobete și Adrian Marinescu, Editura Bizantină, București, p. 156.

¹⁴ I.P.S. Prof. Dr. Daniel Ciobotea, *Marie inaugure l'humanité nouvelle*.

Maica Domnului stă de-a dreapta Mântuitorului zugrăvit ca Judecător, „mijlocind bunurile veșnice”¹⁵. Sfântul Grigorie Palama ne spune că după adormirea ei, Maica Domnului petrece în cer cu Fiul ei și de acolo „revarsă și peste cei ce o cinstesc pe ea harul atotîmbelșugat, împărtășindu-le chiar și darul de a tinde spre ea...”¹⁶.

Concluzii

Acatistul *Maica Domnului – Bucuria tuturor celor necăjiți* este o poezie liturgică frumoasă, inspirată în mare parte din Acatistul *Bunei Vestiri*, compus de Sf. Roman Melodul în secolul al VI-lea, care este model de inspirație și pentru alte acatiste și reprezintă o expresie a evlaviei populare față de Maica Domnului. Acatistul este dedicat unei icoane făcătoare de minuni a Maicii Domnului din Rusia, icoană în care central nu mai apare Hristos, ci Maica Domnului. Din punct de vedere dogmatic acest lucru este sancționat, deoarece se constată o accentuare unilaterală a unor calități spirituale, a sfințeniei sau a rolului Maicii Domnului în mântuirea neamului omenesc, fără a evidenția suficient faptul că Maica Domnului nu poate oferi mântuirea ca dar al său, ci ea ne mijlocește mântuirea de la Dăruitorul vieții veșnice, Iisus Hristos, care, în dar „pentru noi oameni și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om” (Simbolul de Credință).

Cu toate acestea, innurile Acatistului nu caută să dogmatizeze unele accentuări ale sfințeniei personale a Maicii Domnului, ci reprezintă doar o exprimare a evlaviei populare față de Născătoarea de Dumnezeu.

Heinrich Petri, în capitolul despre „Cinstirea Maicii Domnului în creștinismul răsăritean”, din *Manualul de mariologie*, editat în 1984, spune că în imnologia ortodoxă laudele la adresa Mariei cuprind „imagini îndrăznețe” și „exagerări riscante” chiar și pentru romano-catolici¹⁷. Toate „exagerările”, „riscante” și „îndrăznețe” despre Maica Domnului privesc Nașterea Domnului sau mijlocirea ei.

Trebuie spus însă că, spre deosebire de teologia romano-catolică, în Ortodoxie lipsește orice interes de a formula o dogmă privitoare la mijlocirea Mariei. În plus, în toată imnologia ortodoxă, în permanentă la expresiile „exagerate” despre Maica Domnului se adaugă: „fiindcă tu ai născut pe Mântuitorul sufletelor noastre”.

Este adevărat că tendințe „mariologice” nu au lipsit nici în Răsărit, în special în omiliile mariale ale scriitorilor bizantini târzii (Teofan al Niceii sau Nicolae Cabasila) sau în filosofia religioasă rusă (exemplul clasic, *Rugul nears* al Părintelui S. Bulgakov)¹⁸. Interpretând *ad litteram* expresii metaforice ale imnografiei, acești autori au accentuat pe alocuri unilateral sfințenia personală

¹⁵ Vladimir Lossky, *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, Editura Humanitas, București, 1998, p. 199.

¹⁶ *Hom. XXXVII, In sanct. dormit. Deiparae*, Migne P.G. CLI, coll. 468-469, apud Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Maica Domnului mijlocitoare*, în „Ortodoxia”, nr. 1, 1952, p. 86.

¹⁷ Karl Christian Felmy, *op. cit.*, p. 137.

¹⁸ *Ibidem*, p. 151.

(fecioria spirituală) a Mariei și rolul ei activ în realizarea mântuirii (în termeni sinergiști), existând riscul de a izola „*aeiparthenia*” de „*theotokie*”, deși ele nu reprezintă în fond decât două aspecte ale aceleiași taine și adevăr dogmatic. Însă, numai în Rusia, nu și în Bizanț și celelalte țări de tradiție ortodoxă, unele icoane ale Maicii Domnului își au propriile lor sărbători. Pe lângă aceasta, în Rusia au apărut și tipuri de icoane ale Maicii Domnului în care raportarea la Hristos nu mai apare atât de limpede ca la majoritatea icoanelor tradiționale ale Maicii Domnului. În icoanele de tipul *Bucuria tuturor celor necăjiți*, îndreptarea Maicii Domnului către Hristos nu se mai găsește.

Cu toate acestea, Acatistul *Bucuria tuturor celor necăjiți* a pătruns și s-a păstrat și în evlavia poporului român, fiind cuprins în mai multe ediții ale *Acatistierului*, pentru că evlavia populară nu s-a preocupat de amănunte dogmatice, însă a constatat că Maica Domnului, prin rugăciuni și prin mijlocirea sa, aduce bucurie celor ce o cinstesc și îi cer ajutorul.

Bibliografie

A. Cărți de cult:

Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

Acatistier, tipărit cu binecuvântarea P.S. Iustinian, Episcop al Maramureșului și Sătmăruului, Galați, 2000.

Ceaslov, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992.

Octoiul Mare, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1975.

Penticostar, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999.

B. Alte cărți, studii și articole

Buzatu, Pr. Dr. Dumitru, *Imnele acatist întâlnite la români*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 11-12, 1967.

Buzescu, Pr. Prof. Nicolae, *Theotokos și hristologie în canoanele, dogmaticile și troparele Octoiului mare*, în „Ortodoxia”, anul XXIX, nr. 1, 1977.

Ciobotea, Prof. Dr. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Marie inaugure l'humanité nouvelle*, în *Actualité religieuse dans le monde*, Paris, 4046/15 juin 1987.

Ciobotea, Prof. Dr. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Bucură-te bucuria tuturor*, Cuvânt la aducerea la Iași a Brâului Maicii Domnului (12-15 octombrie 2001), în „Candela Moldovei”, an X, nr. 10-11 (octombrie-noiembrie) 2001.

Dionisiatul, Monahul Teoclit, *Maica Domnului în teologia și iconografia Sfinților Părinți*, traducere de Cristina Rogobete și Adrian Marinescu, Editura Bizantină, București, 2002.

Felmy, Karl Christian, *Dogmatica experienței ecleziale – înnoirea teologiei ortodoxe contemporane*, Editura Deisis, Sibiu, 1999.

Kniazev, Alexis, *Maica Domnului în Biserica Ortodoxă*, trad. de Lucreția Maria Vasilescu, Editura Humanitas, București, 1998.

Lossky, Vladimir, *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, Editura Humanitas, București, 1998.

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, ediția a II-a, Editura Omniscop, Craiova, 1993.

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Maica Domnului mijlocitoare*, în „Ortodoxia”, nr. 1, 1952.

Sf. Iustin Martirul și Filosoful, *Dialogul cu iudeul Trifon*, în „Apologeti de limbă greacă”, trad. de Pr. Prof. Olimp Căciulă, Colecția Părinți și Scriitori Bisericești (P.S.B.), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.

The Mother of God, „the joy of the sorrowful”

The study „Mother of God, the joy of the sorrowful” written by Protos. Paisie Teodorescu analyses the main aspects in the theology of Mary, the God’s Mother, present in the Akathist Hymn „the joy of the sorrowful”.

This prayer has a great importance in the Orthodox Church. The author presents the dogmatic-liturgical aspects of it, insisting more on the titles conferred to the Mother of God.

After an introduction, the metaphors used to glorify the Virgin are taken into account: titles referring to her quality of Virgin (parthenos), names referring to her quality of Theotokos, her holiness and authority.

The great honour of the Virgin Mary in the Orthodox Church comes from the living faith of her members and from the great power of the Mother at the Throne of her divine Son, our Lord Jesus Christ. The Orthodoxy felt that the Mother of God is ever united in the Holy Spirit with her Son.

This is the reason why the Icon of the Virgin with Christ in her arms is the most famous icon in our Church.